

Mgr. Jakub Holas, Ph.D.

Institute of Criminology and Social Prevention

Jholas@iksp.justice.cz

ORCID ID: 0000-0003-2321-280X

Policie České republiky v názorech veřejnosti

The Czech Police in Public Opinion

Abstrakt

Článek se věnuje problematice důvěry české veřejnosti k policii. Sleduje především dvě základní myšlenky – jak se vyvíjí důvěra občanů v Policii České republiky v posledních desetiletích, a zda platí v zahraničí prokázaná vazba mezi vztahem k policii a obavami z kriminality. Analýza je založena na datech z řady výzkumů Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, počínaje rokem 2005. Obě hypotézy byly potvrzeny. Vztah občanů v PČR se zásadně zlepšil, přičemž občané s vyšší důvěrou v policii mají menší obavy z většiny trestných činů.

Klíčová slova: výzkum, důvěra, Policie ČR, obavy z kriminality.

Abstract

The article examines the issue of the Czech public's trust in the police. It focuses on two central ideas – how the citizens' trust in the Police of the Czech Republic has evolved over the past decades and whether the link between the attitude toward the police and fear of crime identified abroad is true. The analysis is based on data from a series of surveys conducted by the Institute of Criminology and Social Prevention, collected since 2005. Both hypotheses were confirmed. The citizens' trust in the police has increased substantially, while citizens exhibiting higher trust in the police report lower of concern with most types of crime.

Keywords: research, trust, Police of the Czech Republic, fear of crime.

Úvod

Udržení bezpečnosti ve státě je problémem od dob sahajících hluboko do historie. Řešení, které by obsahovalo ideální způsob, jak nastolit a udržet bezpečnost a pořádek ve státě, nebylo doposud nalezeno. Dnes se udržuje bezpečnost a pořádek ve státě pomocí právních norem. Právní normy jsou výsledkem legislativní činnosti, která je reakcí na společenské dění. Legislativní proces je také reakcí na potřeby systému pro udržení bezpečnosti ve státě.

Samotná existence právních norem ještě neznamená jejich dodržování a tím zajištění bezpečnosti ve státě. Z tohoto důvodu jsou zřízeny orgány, které mají za úkol prosazování právních norem, a tedy udržování bezpečnosti ve státě. Těmito orgány prosazujícími a garantujícími bezpečnost v České republice jsou orgány veřejné správy, které tvoří systém bezpečnostní správy.

Policie České republiky je hlavní složkou, která se zabývá prevencí a potíráním kriminality, udržováním veřejného pořádku a ochranou bezpečnosti občanů. Policejní činnost se jen obtížně může obejít bez spolupráce s občany. Naopak – kooperace občanů a příslušníků bezpečnostních sborů je podmínkou úspěšného řešení nezákonné činnosti, ale i její prevence. Úroveň této kooperace je přitom zásadně závislá na postojích většiny obyvatel k policii. Nepochybně existuje určitá skupina obyvatel, kteří budou mít vždy k policii přinejmenším rezervovaný vztah. Ti ostatní ale – při vhodném přístupu policie k veřejnosti – sehrávají nenahraditelnou roli při zajišťování veřejného pořádku. Právě z tohoto důvodu je nezbytné se vztahem veřejnosti k policejním složkám zabývat, a z nabytých zjištění pak vyvodit další postupy při práci policie s veřejností, od úrovně celostátní až po komunikaci každého jednotlivého příslušníka PČR.

Předmětem tohoto textu jsou názory české veřejnosti za posledních zhruba dvacet let, vztahující se k Policii České republiky. Použité datové soubory pochází z cyklu výzkumů uskutečněných Institutem pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) ve spolupráci s Odborem prevence kriminality MV ČR (OPK). Pro porovnání jsou představeny výsledky pravidelných průzkumů na toto téma, uskutečněných předními českými agenturami, a rovněž výsledky renomovaného mezinárodního projektu European Social Survey.

Na základě reprezentativních dat za posledních přibližně 20 let lze srovnávací metodou dospět k poznání, jak se mění postoje české veřejnosti k Policii ČR v závislosti na socio-demografických proměnných i měnících se společenských poměrech.

Důvěra jako filozofický, sociologický a právní pojem

Pojem **důvěry** (trust) je nejčastěji vysvětlován jako očekávání určitého jednání ze strany druhých, jeho předpověditelnost či vnímaná pravděpodobnost. Neexistuje však jednotná definice důvěry, a to ani v užším sociologickém smyslu. Vyplývá to ze sporu o podstatu důvěry – některé přístupy zdůrazňují její racionální základ, jiné naopak rozum nebo kalkul jako její primární zdroj odmítají.

Ochotu veřejnosti spolupracovat s policií dokáže významně ovlivnit především právě **důvěra v tuto instituci** a její legitimitu. Důvěra veřejnosti v to, že příslušníci policie vykonávají svoji práci zodpovědně, spravedlivě a nestranně, tj. podle demokratických principů současné společnosti, posiluje v lidech snahu dodržovat zákony a podílet se na zajišťování pořádku. Deficit důvěry v instituce současných demokratických režimů sice nemusí nutně znamenat bezprostřední ohrožení legitimacy demokracie, ale může ohrozit legitimitu jednotlivých institucí (tedy právě například policie nebo soudů), a tedy i ochotu s nimi spolupracovat a podvolovat se jejich rozhodnutím ze strany jednotlivců.

Úvodem krátce k otázce, proč vlastně občané dodržují zákony; různé aspekty compliance¹ s právním řádem vysvětluje řada teorií.

Ty lze rozdělit na teorie **normativní**, které staví na roli morálky, důvěry a legitimacy institucí, a **instrumentální**, zdůrazňující roli sankcí. Normativní teorie tvrdí, že lidé respektují zákony proto, že je považují za legitimní a správné. Zákony odrážejí morální

¹ Termín nemá český jednoslovný překlad, znamená dodržování předpisů, pravidel a norem.

nebo společenské normy, které lidé přijímají, protože věří v jejich spravedlnost. Pokud zákon odpovídá vnitřním hodnotám jedince nebo širší společnosti, jeho dodržování není primárně otázkou strachu z trestu, ale spíše věci přesvědčení.

Instrumentální teorie naopak předpokládá, že lidé dodržují zákony z pragmatických důvodů – aby se vyhnuli sankcím nebo získali určité výhody. Respekt k zákonu je založen na racionální kalkulaci možných zisků a ztrát. Pokud hrozba trestu nebo šance na odměnu převáží nad výhodami porušení zákona, jedinec se rozhodne jej respektovat. Obě teorie se často doplňují. V dobře fungující společnosti lidé nejen věří v legitimitu zákonů, ale zároveň si uvědomují jejich praktické důsledky.

Podle těchto teorií se lidé svobodně rozhodují o tom, zda budou dodržovat zákon, a to na základě posouzení, zda je to pro ně prospěšné. Spojují se zde představy o podstatě člověka jako tvora nadaného svobodnou vůlí a jako tvora jednajícího pragmaticky (bez většího vlivu osobní morálky) na základě **kalkulace** subjektivní pravděpodobnosti předpokládaných zisků a nákladů svého jednání.² Proto je za účelem zvýšení subjektivního vnímaného rizika nezákonného jednání kladen důraz na represivní strategii odstrašení a generální a situační prevenci. Těmto kriminologickým přístupům je vytýkáno, že efekt odstrašení nemá univerzální platnost (není například příliš funkční u profesionálních zločinců, mladších pachatelů a pachatelů násilných trestných činů), kritizováno je opomíjení emocionality lidského jednání a interindividuálních odlišností (například motivačních systémů nebo kognitivních funkcí potřebných pro racionální posouzení výhodnosti určitého jednání) (Zapletal 2003).

Z tohoto pohledu je hlavním z důvodů, proč lidé dodržují zákony, obava z možných trestních sankcí za jejich porušení. **Teorie racionální volby** tvrdí, že lidé váží náklady a výnosy jednotlivých činů a rozhodují se tak, aby minimalizovali riziko trestu.

Spojení normativních a instrumentálních přístupů

Instrumentální i normativní výklady ve své čisté podobě představují spíše teoretické krajní body, v jejichž intervalu probíhají úvahy o motivaci deviantního a kompliantního jednání. Formální sociální kontrola pomocí odstrašujících strategií je jen jednou z mnoha podob sociální kontroly, založených zároveň na působení normativních vlivů. (Schulhofer et al. 2010, cit. dle Homolová).³

Určité propojení obou perspektiv ve výkladu deviance a compliance přináší **teorie sociální kontroly**, rozvíjená v kriminologii přibližně od druhé poloviny 20. století; zaměřovala se na otázku, proč se většina populace chová konformně. Klíčová se v tomto ohledu jeví funkce neformálních kontrolních mechanismů jako je internalizace sociálních norem v dětství, členství ve skupinách (a s tím spojené riziko ztráty statusu a veřejného odsouzení v případě deviance), participace na sociálních aktivitách a pevné emocionální vazby (Kuchta a Válková, 2005). V empirických studiích bylo ověřeno, že pokud jsou tyto mechanismy funkční, je jedinec méně náchylný k porušování

² ZAPLETAL, Josef. Zločin jako volba: K neoklasickým kriminologickým teoriím. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 3.

³ HOMOLOVÁ, P. (2012). Důvěra v trestní spravedlnost a compliance v České republice. UK v Praze, diplomová práce.

sociálních norem. Jeho integrace do společnosti v takovém případě zabezpečuje převážení výhod konformního jednání nad jeho nevýhodami. Záleží ovšem na sociálním statusu jedince, kdy například pro člena delikventní subkultury může být akceptace ze strany majoritní společnosti zcela bezcenná. Vazba mezi prosociálními postoji a důvěrou v legitimitu policie byla prokázána již u patnáctiletých dětí v rámci výzkumu ISRD – 3. Děti, které souhlasí s tím, že lhaní, urážení někoho, ničení majetku, násilí apod. jsou špatné, policii více důvěřují a vnímají ji jako více legitimní....postoj k policii u adolescentů zřejmě souvisí s obecně prosociálními normami, vštípenými v socializaci⁴

Otázkou rovněž je, do jaké míry může neformální sociální kontrola působit na kompliance v dnešní společnosti. Podle některých autorů ztrácí neformální sociální kontrola v západoevropském kontextu účinnost vzhledem k narůstající individualizaci, sociální stratifikaci, byrokratizaci a multikulturalitě postmoderních společností.

Kroneberg, Heintze a Mehlkop⁵ se ve svém výzkumu se zaměřují na porozumění individuálnímu rozhodování a chování v kontextu kriminality a deviance a zkoumají, jak na sebe vzájemně působí sociální struktury a individuální motivace. Jejich práce integruje sociologickou a psychologickou perspektivu, často se zaměřují na teorii racionální volby, kdy jednotlivci zvažují náklady a přínosy kriminálního nebo deviantního jednání v konkrétních souvislostech. To zahrnuje zkoumání toho, jak sociální faktory, jako je vliv vrstevníků, struktura příležitostí a sociální kontrola, ovlivňují rozhodovací procesy. Kroneberg a jeho spolupracovníci zkoumali též teorie duálních procesů, které předpokládají, že lidské chování se řídí jak racionálním, kalkulovaným myšlením, tak spíše automatickými, až intuitivními reakcemi. Tento model pomáhá vysvětlit, proč se jednotlivci mohou rozhodovat jinak pod tlakem nebo v situaci, kdy čelí okamžitým pokušením, a jinak při dlouhodobém plánování.

Faktory, které ovlivňují vztah občanů k policii

Nyní se již zaměříme přímo na vztah občanů k policii. Ten může být ovlivněna mnoha faktory, z nichž za klíčové můžeme považovat tyto:

- Důvěryhodnost policie. Transparentnost, spravedlnost, a profesionalita policie přispívají k budování důvěry. Na druhou stranu, případy zneužívání pravomoci, korupce a nedbalost mohou vést ke ztrátě důvěry a negativnímu vnímání policie.
- Efektivita a účinnost práce policie. Zkušenosti, a to i ty přejaté z médií nebo sociálního okolí, s rychlostí a spolehlivostí reakce policie mohou mít vliv na jejich vztah k ní.
- Zkušenosti s policejními kontrolami a interakcemi s policisty souvisí s předchozím bodem. Zkušeností občanů v osobních kontaktech s policejními zákroky mohou silně ovlivnit jejich vnímání policie a případně vést k pocitu nedůvěryhodnosti.

⁴ HOMOLOVÁ, P. (2015). Důvěra mládeže v policii a delikvence. In E. Moravcová, Z. Podaná (Eds.), *Delikvence mládeže – trendy a souvislosti* (165–188). Triton: Praha. ISBN 978-80-7387-860-3.

⁵ KRONEBERG, C.; HEINTZE, I.; MEHLKOP, G. (2010). The interplay of moral norms and instrumental incentives in crime causation. *Criminology*. Volume 48, Issue 1, 2010.

- Kvalita služeb poskytovaných policií, včetně komunikace s veřejností, profesionálního jednání a ochoty pomáhat občanům, hraje klíčovou roli v tom, jak jsou občané nakloněni policii.
- Kulturní a sociální faktory mohou mít také vliv na vztah občanů k policii. Například může být vnímání policie ovlivněno historickými událostmi v regionu, sociálním postavením jednotlivce, jeho etnickou či náboženskou příslušností nebo socioekonomickými faktory.
- Mediální obraz policie. Zpravodajské pokrytí a veřejné diskuse o práci policie mohou názory a postoje občanů (de)formovat. Pozitivní prezentace policie v médiích může posílit důvěru veřejnosti, zatímco negativní pokrytí může podkopat důvěru a vést ke skepticismu.
- Legislativa týkající se práv a povinností policie může mít vliv na vztah občanů k policii. Vnímání policie může tedy být ovlivněno úrovní ochrany občanských práv a svobod, postupy pro řešení stížností a dohled nad činností policie.

Proč je vlastně důvěra občanů v policii důležitá?

Důvěra občanů v policii je klíčová pro efektivní prosazování práva. Pokud občané důvěřují policii, jsou ochotnější spolupracovat, poskytovat informace a svědčit v trestních řízeních. Důvěryhodná policie také může lépe spolupracovat s komunitou na prevenci kriminality. Občané jsou ochotnější zapojit se do preventivních programů a podílet se na zajišťování bezpečnosti ve svých čtvrtích. Policie, která komunikuje s občany a respektuje jejich práva, je schopná efektivněji řešit konfliktní situace a předcházet násilí.

Významnou funkci má důvěra v policii pro pocit bezpečí občanů. Řada studií ukazuje silný vztah mezi důvěrou v policii a pocitem bezpečí.⁶

Zprostředkovaně přispívá pozitivní vztah k policii k celkové sociální stabilitě a soudržnosti. Občané, kteří věří, že policie jedná spravedlivě a efektivně, jsou méně náchylní k nedůvěře vůči státním institucím a k občanským nepokojům. Policie, která je vnímána jako spravedlivá a legitimní, tak posiluje legitimitu celého státního aparátu. Důvěra občanů v policii je zásadní pro udržení právního státu a demokracie.

Výzkumy vztahů mezi občany a policií zkoumají faktory, jako je důvěra, legitimita a zapojení komunity, s důrazem na to, jak tyto prvky ovlivňují spolupráci veřejnosti s donucovacími orgány.

Práce britského odborníka Bena Bradforda "Policing and Society" (2011) zkoumá faktory, které ovlivňují důvěru veřejnosti a roli legitimacy policie v různých komunitách. Dochází k závěru, že pokud lidé policii nedůvěřují, je méně pravděpodobné, že se přihlásí k trestným činům a poskytnou důležité informace, které policii pomohou tyto trestné činy vyřešit. To ohrožuje spravedlivé a účinné fungování právního systému v bezprostředním smyslu, ale může to také vytvořit začarovaný kruh. Když lidé nemají pocit, že se na policii mohou spolehnout, policie – která již tak může mít potíže s fungováním – se nemůže pokusit o nápravu a obnovení podpory veřejnosti tím,

⁶ MALVOTOVÁ, P. Obavy ze zločinu a důvěra v instituce trestní spravedlnosti. In: KRULICHOVÁ, Eva; BURIÁNEK, Jiří a kol. *Obavy ze zločinu: mýty a realita* Praha: Karolinum, 2020, s. 88.

že se bude úspěšně zabývat trestnou činností. Toto téma rozvíjí i v aktuálních pracích.⁷

Na významu nabývají i výzkumy vlivu nesprávného jednání policie na její důvěryhodnost. Práce jako „Holding Police Accountable“ (Odpovědnost policie) od Candace McCoy (2010) se zaměřují na to, jak transparentnost a odpovědnost při řešení pochybení formují veřejné mínění a důvěru v policii.

Důvěra v policii a strach z kriminality

Základními hypotézami pro vysvětlení vztahu mezi pocitem bezpečí a důvěrou v policii jsou hypotéza ujištění a hypotéza odpovědnosti. „Hypotéza ujištění vychází z předpokladu, že vnímaná formální sociální kontrola v očích lidí snižuje obavu ze zločinu (...) Tam kde je policie vnímána jako silná, lidé podle této hypotézy spíše uvěří, že jsou dobře chráněni, a obávají se v důsledku kriminality méně“ (Malvotová, 2020)

Například studie Jacksona a Bradforda⁸ se zabývá vztahy mezi důvěrou v policii, obavami z kriminality a pocitem bezpečí. Autoři dovozují, že důvěra v policii může významně ovlivnit míru strachu z kriminality, protože lidé, kteří policii věří, se cítí bezpečněji ve své komunitě. Lidé, kteří mají vysokou důvěru v policii, tak mají často menší strach z kriminality. To je způsobeno tím, že věří, že policie je schopná efektivně chránit jejich bezpečnost a rychle reagovat na trestnou činnost. Důvěra v policii tedy může působit jako ochranný faktor proti strachu z kriminality.

Pokud lidé naopak věří, že policie není schopná účinně zasáhnout proti kriminalitě, anebo s ní nemají dobré zkušenosti, jejich strach z kriminality může růst. Nedostatek důvěry v policii může vést k pocitu zranitelnosti a k přesvědčení, že jsou občané odkázáni sami na sebe. Osobní nebo zprostředkované (rodina, sousedství, okruh přátel) negativní zkušenosti s policií mohou vést ke ztrátě důvěry v její schopnost chránit občany. Tento nedostatek důvěry pak může zvýšit úzkost a obavy z toho, že by mohlo dojít k trestné činnosti, aniž by byla efektivně řešena.

Výzkumy Tylera⁹ ukazují, že pro rozvoj důvěry v policii a další instituce trestní spravedlnosti je zásadní osobní zkušenost s férovým, tzv. procedurálně spravedlivým přístupem ze strany autorit. Pokud se lidé setkají s uctivým a nestranným jednáním policistů či soudců... mají tendenci policii a soudům důvěřovat, a to i tehdy, pokud projednávaná záležitost pro ně skončí ztrátově.¹⁰

Vliv předchozí viktimizace

Řada viktimologických studií a výzkumů se zabývá také zmapováním toho, jak oběť hodnotí chování policistů během řešení deliktu, a to z různých úhlů. Z toho pak bývají vyvozovány i poznatky o vlivu předchozí viktimizace na vztah oběti k policii.

⁷ BRADFORD, B.; JACKSON, J. Trust in the Police: What is to be Done? *The Political Quarterly*. Vol. 95, No. 3, 2024

⁸ JACKSON, J. & B. BRADFORD. (2010). What is Trust and Confidence in the Police? *Policing: a journal of policy and practice*. 4 (3). pp. 241-248. ISSN 1752-4512

⁹ TYLER, T. R. Procedural Justice, Legitimacy, and the Effective Rule of Law (From Crime and Justice: A Review of Research, P 283-357, 2003, Michael Tonry, ed.

¹⁰ HOMOLOVÁ, P. (2015). Důvěra mládeže v policii a delikvence. In: MORAVCOVÁ, E.; PODANÁ, Z. (Eds.), *Delikvence mládeže – trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015, s. 167.

Některé studie naznačují, že lidé, kteří byli oběťmi trestné činnosti, mohou mít nižší míru důvěry v policii. Pocit, že byli „zrazeni“ nebo že policie nebyla schopná dostatečně chránit, může vést ke skepticismu a nedůvěře. Oběti také hodnotí, jak s nimi bylo zacházeno policií během vyšetřování jejich případu, tedy zda policisté projevili dostatečnou míru empatie apod. Pokud mají (subjektivně) negativní zkušenosti, může to vést k pocitu neuspokojivé spokojenosti s prací policie a vztahu k ní. Nedostatečná reakce na jejich potřeby a zkušenost s ignorováním nebo bagatelizací jejich situace může posílit nedůvěru k policii.

Strach z reviktimizace, znamená, že oběti mohou mít obavy z opakované viktimizace nebo odvetného jednání ze strany pachatelů. Pokud mají pocit, že policie nedokáže adekvátně chránit jejich bezpečí, může to vést k dalšímu zhoršení vztahu k ní. Oběti trestné činnosti navíc často zažívají posttraumatický stres, což může ovlivnit jejich vnímání policie a interakce s ní. Pocit nespravedlnosti nebo nedostatečné péče může být zesílen vlivem traumatu. Tyto důkazy naznačují, že předchozí viktimizace může mít významný vliv na vztah oběti k policii. Posílení důvěry a poskytnutí odpovídající ochrany a podpory mohou být klíčovými faktory pro budování pozitivního vztahu mezi oběťmi a policií.¹¹

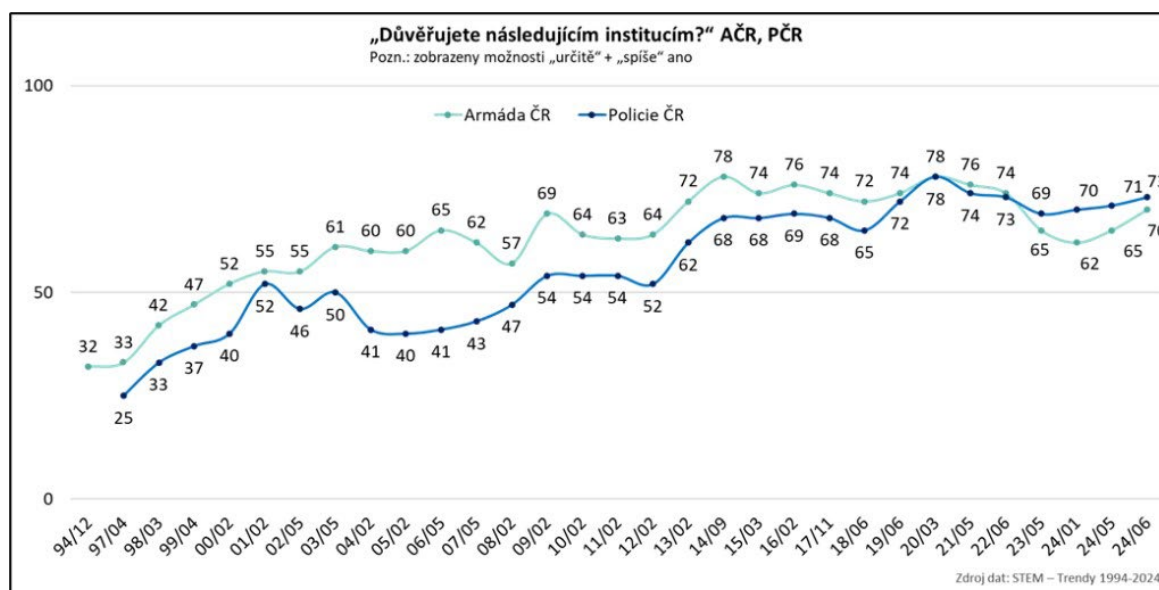
Názory na policii v českých výzkumech veřejného mínění

Kromě cyklu výzkumů Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, o nichž bude pojednávat převážná část tohoto textu, proběhla v ČR v průběhu posledních desetiletí řada dalších profesionálních výzkumů, zaměřených na hodnocení Policie ČR. Především jde o dlouhodobý výzkum agentury CVVM „Naše společnost“, ze kterého je možno sestavit časovou řadu vývoje názorů české veřejnosti mimo jiné na Policii ČR.

Dalším výzkumným subjektem, který podobné výzkumy realizoval, byl analytický ústav STEM s průběžným výzkumem „Trendy“, který uskutečňuje již od roku 1993. V něm mimo jiné pokládá obecnou otázku „Máte důvěru v naši dnešní policii?“. Podle tohoto šetření společnosti STEM důvěra v policii stoupá již od poloviny prvního desetiletí. Průzkum ze září 2010 zjistil, že Policii ČR důvěřuje více než polovina lidí (56 %, a to 10 % určitě ano a 46 % spíše ano), přičemž při srovnání předchozích výsledků je trend důvěry veřejnosti od roku 2004 mírně vzestupný. Oproti důvěře v Armádu ČR však byla důvěra v Policii ČR dlouhodobě nižší. K vyrovnání došlo až ve výzkumu 2020. V tomto roce dosáhla důvěra obou ozbrojených složek shodně 78 %. Poté následoval mírný propad (můžeme spekulovat o vlivu pandemické situace, nebo jiných společensko – ekonomických proměnných), ale přesto stále důvěra v policii překonává 70% hranici.

¹¹ MORAVCOVÁ, E. Jaká je ochota občanů spolupracovat s policií a co ji ovlivňuje? (2013) *Naše společnost*. 11 (1): 47-56.

GRAF 1: Vývoj důvěry v PČR a AČR – STEM

Zdroj: STEM – Trendy 1994–2024

Dlouhodobý výzkum **agentury CVVM „Naše společnost“** používá oproti STEM mírně odlišnou metodologii. Místo důvěry v Policii ČR jako instituci zkoumá spokojenost občanů s prací policie, a to jak v ČR celkově, tak v místě bydliště respondenta. Otázka zní „Jak jste spokojen s činností policie a) obecně v České republice, b) s činností policie v místě Vašeho bydliště?“

Vývoj od roku 2002 ukazuje především snížení podílu osob, které jsou s prací policie „velmi nespokojeni“. V prosinci 2010 tento průzkum zjistil, že podíly respondentů spokojených a nespokojených s činností policie v ČR jsou přibližně stejné velké, s mírným deficitem spokojených (46 % ku 50 %). Spokojenost nad nespokojeností převážila poprvé v roce 2012 a dále rostla až do roku 2017. Mezi lety 2017 až 2021 bylo hodnocení činnosti policie v ČR v podstatě stabilní a spokojenost se pohybovala na úrovni kolem 70 %. Přeneseme-li se do listopadu 2023, podíl spokojených s činností policie výrazně převažuje nad podílem nespokojených – spokojenost s činností policie v ČR vyjadřuje 71 % občanů starších 15 let, v tom 12 % je „rozhodně spokojeno“ a 59 % „spíše spokojeno“.

Hodnocení činnosti policie v místě bydliště je ještě o něco málo příznivější, i zde výrazně převládá spokojenost nad nespokojeností (78 % ku 18 %). Spokojenost s policií v místě bydliště se od roku 2002, kdy bylo zaznamenáno její maximum, snížila, ale stále se udržuje na poměrně vysoké úrovni. Výsledky průzkumu ukázaly, že spokojenost s činností policie velmi silně koreluje s pocitem bezpečí respondentů. Menší míru spokojenost s činností policie celkově na území ČR vyjadřovali respondenti se špatnou životní úrovní své domácnosti. Hodnocení činnosti policie celkově na úrovni ČR se mírně zlepšuje se stupněm dosaženého vzdělání.¹²

¹² CVVM: Tisková zpráva „Veřejnost o svých obavách, pocitu bezpečnosti a spokojenosti s policií“ – podzim 2023.

Pokud v závěru této pasáže porovnáme výsledky obou „konkurenčních“ dlouhodobých pravidelných výzkumných akcí, i přes rozdílným způsobem položenou otázku pozorujeme velmi srovnatelný trend. Jak důvěra v policii (STEM), tak spokojenost s její prací (CVVM) zaznamenávají v posledních zhruba dvaceti letech růst. Obě tyto zkoumané proměnné aktuálně dosahují hodnot na úrovni 70–80 % a stav se jeví jako stabilizovaný, bez významnějších propadů.

Důvěra v policii v ČR a evropských zemích pohledem Evropského sociálního výzkumu (ESS)

European Social Survey (ESS)¹³ je mezinárodní akademický výzkumný projekt, v jehož rámci probíhají od roku 2002 v evropských zemích každé dva roky výzkumná šetření. ESS měří vzorce postojů, představ a chování populací evropských zemí.

Otázky základního modulu se zaměřují na následující témata: socio-demografické charakteristiky, kriminalita, demokracie, politika, imigrace, sledování médií, národní a etnická identita, vnímání diskriminace, sociální exkluze, náboženství, subjektivní blahobyt, sociální důvěra a důvěra v instituce, mimo jiné i policii. K porovnání byla pro tento text zvolena právě základní obecná položka „Důvěra v policii“ (Trust in Police), která se opakovala ve všech vlnách výzkumu ESS. Tato otázka využívá ke zhodnocení vztahu respondenta k policii 11bodovou škálu.¹⁴

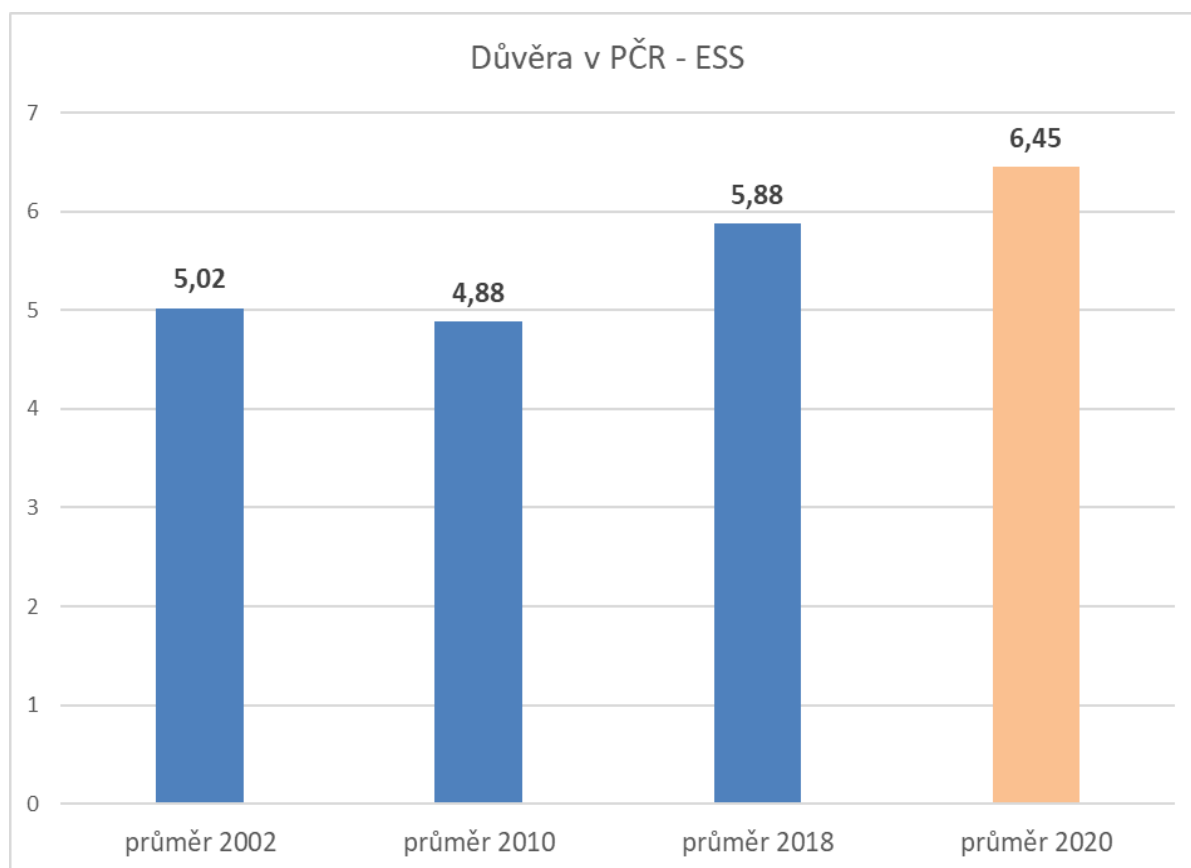
Výsledky názorně demonstrují stoupající dráhu České republiky v oblasti důvěry v policii, v porovnání s dalšími evropskými zeměmi. Jde přitom o vzestup poměrně prudký, a bude zajímavé v (doufejme) další vlně výzkumu s naší účastí sledovat, zda šlo o trvalejší posun nálad veřejnosti. Ještě v roce 2018 byla ČR pevně „usídlena“ mezi postkomunistickými státy, v roce 2020 již jsme se ocitli na úrovni zemí jako Belgie či Itálie. Je možno brát za jisté, že pozic skandinávských zemí v blízké budoucnosti nedosáhneme, nicméně i pozice ve středu tabulky, nad průměrem zúčastněných zemí, je uspokojivá.

Zatímco v první vlně i páté vlně výzkumu (2002, 2010) nás průměrné hodnoty důvěry umístily do spodní části evropského žebříčku, v deváté vlně (2018) se již průměrná známka markantně zvýšila a dosáhla téměř hodnoty 6 bodů. V roce 2020, kdy se ČR zúčastnila výzkumu naposledy, již průměrné hodnocení dosáhlo hodnoty 6,45 a, jak je výše uvedeno, poprvé v historii této výzkumné akce přesáhlo průměr výzkumného vzorku zapojených evropských zemí.

¹³ Blíže k projektu zde: <https://www.europeansocialsurvey.org/>

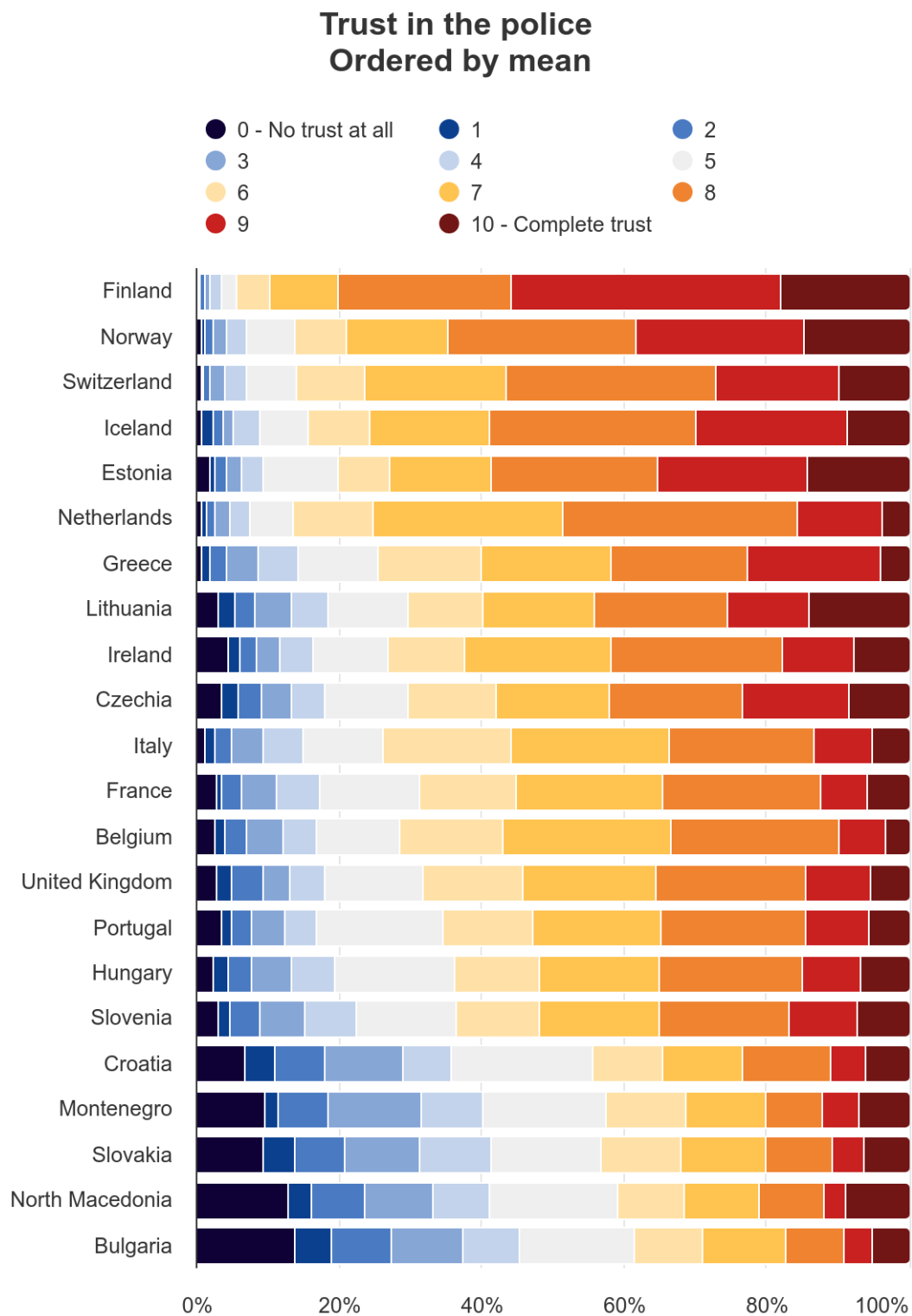
¹⁴ „0“ je popsána jako „vůbec žádná důvěra“, „10“ jako „naprostá důvěra“.

GRAF 2: Průměrné známky důvěry v PČR v jednotlivých vlnách ECC

Pro ilustraci můžeme připojit i tabulku z výzkumné zprávy ESS, která ukazuje pozice zúčastněných zemí v otázce důvěry v policii, a zároveň výrazné rozdíly především mezi zeměmi ze severní a jižní části Evropy.

GRAF 3: Důvěra v policii – ESS round 10 (2020)

ESS round 10 - 2020. Democracy, Digital social contacts | N = 37345

ess.sikt.no

Výzkumy názorů občanů na bezpečí a prevenci – Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Preventivní činnost (a její vyhodnocování) byla u nás od počátku řízena speciálním odborem Ministerstva vnitra. Mapování názorů občanů na kriminální politiku státu (včetně její preventivní složky) od počátku probíhalo v úzké spolupráci s Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, který již od poloviny devadesátých let vytváří metodologii k provádění výzkumů, vztahujících se k této problematice. Největší takové výzkumy proběhly v letech 1997, 2002 a 2012, a od roku 2017 na ně navázala další vlna.¹⁵

Reprezentativní výzkumy, nazvané „Vnímání nežádoucích společenských jevů a ohrožení kriminalitou“ zahrnovaly řadu okruhů z oblasti trestní politiky, zejména vztahujících se k problematice prevence kriminality. Spektrum otázek bylo poměrně široké. Vzhledem k tomu, že celý výzkum byl financován ministerstvem vnitra, byla zvláštní pozornost zaměřena na činnost Policie ČR. Předně byly mapovány názory respondentů na policisty, a to od názorů na jejich počty, zaměření, vybavení, povahové a komunikační vlastnosti až k jejich materiálnímu ohodnocení. Dotazy se dotkly i otázek, do jaké míry by se měli policisté zabývat preventivní prací a do jaké míry je vhodné naopak do profesionální policejní práce zařazovat laický prvek dobrovolníků.

V předchozích výzkumech byly pravidelně pokládány i otázky, směřující k zjištění, jaké zkušenosti mají respondenti s trestnou činností, a zda ji nahlásili policejním orgánům. Tyto položky byly v současném cyklu výzkumů vypuštěny, neboť IKSP uskutečnil v roce 2018 rozsáhlou samostatnou viktimizační studii. Zůstaly však zachovány dotazy na míru obav respondentů z toho, že by se mohli stát v blízké budoucnosti obětí násilné či majetkové kriminality. Otázky směřovaly k posouzení toho, zda a do jaké míry považují respondenti Českou republiku za bezpečnou zemi.

Výzkumy byly v letech 2017 až 2020 provedeny metodou CAPI – osobního dotazování („face to face“) s využitím počítače na reprezentativním vzorku obyvatel ČR ve věku 15+.

Výsledky

Výchozím předpokladem zkoumání vztahu respondentů k policii bylo, že indikátorem vztahu občanů k určité instituci je hodnocení některých základních předpokladů, nezbytných pro zajištění funkčnosti této instituce. Výzkumníci se ptali respondentů na jejich názory a postoje k jednotlivým charakteristikám policejního sboru a jeho příslušníků, a to z hlediska *personálního, materiálního a ekonomického zajištění, z hlediska zákonných podmínek a také profesních a osobnostních předpokladů příslušníků policie pro výkon jejich povolání*. Konkrétně šlo o tyto položky:

- početní stavy policie,
- profesionální schopnosti policistů,
- povahové vlastnosti policistů,
- statečnost policistů při zásazích,
- snaha policistů aktivně čelit zločinu,

¹⁵ Kompletní výzkum je obsahem publikace HOLAS, Jakub. *Bezpečí, kriminalita a prevence*. Praha: IKSP, 2019.

- finanční ohodnocení práce policistů,
- sociální jistoty policistů (výsluhy apod.),
- úroveň komunikace s veřejností,
- odpovědné jednání,
- kvalita zacházení s oběti trestných činů,
- zapojení policie do preventivních aktivit,
- podpora různých policejních činností / složek.

V nejobecnější rovině hodnotili dotazovaní občané nejčastěji (okolo necelých dvou třetin respondentů) jednotlivé zmíněné charakteristiky jako odpovídající, přiměřené či průměrné. Ti, kteří zastávají odlišný postoj od průměru, se dělí do dvou základních názorových skupin. První z nich spatřuje nedostatky spíše v oblasti zákonných podmínek a považují za nedostatečné spíše materiální, personální a ekonomické zajištění výkonu policejní práce (lze říci jakési obecné či objektivní podmínky). Příslušníci tohoto názorového proudu zároveň častěji lépe hodnotí profesní, povahové a osobnostní předpoklady příslušníků policie (tedy individuální či subjektivní předpoklady).

Druhou skupinu tvoří respondenti, kteří naopak zákonné, materiální, personální a ekonomické předpoklady výkonu služby považují za dobré (někdy až příliš dobré, tedy nadhodnocené, příliš vysoké apod.); ti pak mají tendenci častěji negativně posuzovat především profesní, povahové a osobnostní předpoklady a schopnosti policistů. Velmi obecně řečeno se tedy jedná o „obhájce“ policistů versus jejich „kritiky“.

Následující tabulky předkládají vývoj názorů české veřejnosti, zachycený ve čtyřech posledních výzkumech, uskutečněných OPK MV ČR a IKSP v rozmezí patnácti let.

Počty respondentů: N (2005) = 1100; N (2012) = 3080; N (2017) = 3019; N (2020) = 3045

V první tabulce se budeme věnovat legislativním charakteristikám policejní činnosti.

Tabulka: Hodnocení podmínek policejní práce 1 (v %)

Domníváte se, že zákon chrání policisty při výkonu služby	Příliš moc	Přiměřeně	Příliš málo
2005	15	60	25
2012	9	73	18
2017	8	68	24
2020	7	67	26
Domníváte se, že pravomoci policie jsou	Příliš velké	Odpovídající	Příliš malé
2005	16	50	34
2012	12	68	20
2017	11	66	23
2020	11	62	27

V roce 2005 bylo hodnocení v těchto položkách mnohem polarizovanější – jen 60 % hodnotí ochranu policistů jako dobře vyváženou, a jen polovina souhlasí s rozsahem jejich pravomocí. Ty naopak třetina respondentů považovala za malé. Novější výzkumy naznačují, že nejméně dvě třetiny občané mají ochranu i pravomoci policistů za správně nastavené. Aktuální výzkum naznačuje stoupající podíl lidí (nyní více než čtvrtina), kteří by v ochraně policistů i v jejich pravomocích takzvaně „přitvrdili“.

Tabulka: Hodnocení podmínek policejní práce 2 (v %)

Domníváte se, že finanční ohodnocení práce policistů je	nadhodnocené	odpovídající	podhodnocené
2005	24	65	11
2012	9	68	23
2017	8	69	23
2020	10	69	21
Domníváte se, že sociální jistoty policistů jsou	příliš velké	odpovídající	příliš malé
2005	32	60	8
2012	11	74	15
2017	14	70	16
2020	15	70	14

V nejstarším průzkumu považovali občané finanční i sociální zabezpečení mnohem častěji za „nadstandartní“ (celá třetina měla výhrady k rozsahu sociálních jistot, čtvrtina považovala platy za nadsazené). Aktuálně, ve světle obecně stoupajících příjmů v ekonomice, má platy u policie za příliš vysoké jen desetina dotázaných. Oproti počátku minulého desetiletí mírně stoupá nesouhlas s rozsahem sociálních jistot; lze to dát do souvislosti s jistou společenskou debatou o výsluhách, resp. podezření o jejich účelovém navyšování v některých případech. Celkově považuje stabilně zhruba 70 % občanů platové a sociální zajištění policistů za odpovídající; platy má stále zhruba pětina lidí za podhodnocené (jak si ukážeme v další kapitole, tento názor je rozšířen zejména v regionech s vyšší platovou hladinou).

Tabulka: Hodnocení podmínek policejní práce 3 (v %)

Domníváte se, že početní stavy policistů jsou	příliš vysoké	odpovídající	příliš nízké
2005	11	60	29
2012	5	59	36
2017	2	49	49
2020	2	50	48
Domníváte se, že výzbroj a vybavení policistů je	dobrá	odpovídající	špatná
2005	19	51	30
2012	20	67	13
2017	33	57	10
2020	29	61	10

Dále se zastavme u **technického vybavení** policie. To se objektivně zlepšuje, a tento trend je patrný i v názorech občanů. Zatímco v r. 2005 nevěřila v kvalitu výzbroje a výstroje bezmála třetina dotazovaných, aktuálně je to jen každý desátý. Téměř třetina jí má za vysloveně dobrou. Je potěšitelné, že respondenti ve svých současných odpovědích došli k názoru, že naše policejní sbory jsou dobře vybaveny, že mají ke své činnosti potřebné prostředky, odpovídající výzbroj a výstroj.

S **početními stavy policistů** je však spokojeno stále málo respondentů. V současnosti je polovina občanů vidí jako příliš nízké, polovina za odpovídající; příliš vysoké jsou počty policistů jen pro minimum dotázaných, ačkoli r. 2005 to byla více než desetina. Je to poněkud paradoxní, vždyť kriminalita podle všech dostupných statistik klesá, klesající tendenci mají i obavy občanů z kriminality (Krulichová, Buriánek a kol. 2020). Je možno spekulovat např. o tom, že svou roli hrají kupříkladu obavy z terorismu, nelegální migrace a dalších, více méně neurčitých, hrozeb. Tyto obavy posilují sociální sítě a často i vyhrcoené výroky některých politických aktérů.

Jak bylo uvedeno, druhou – a třeba říci že podstatnější – složkou pohledu veřejnosti na policii je názor na jejich **profesní dovednosti**, návyky a postupy. Jakkoli dostatečné početní stavy, kvalita výbavy a platového ohodnocení jsou pro fungování policie jako celku velmi důležité, hlavní argumenty pro své vnímání policie získávají lidé z bezprostředního kontaktu s policisty, jejich chováním, vystupováním, přístupem k řešení problémů, empatií apod.

Nejprve jsme se dotázali velmi obecně na **povahové vlastnosti policistů**. Je to pochopitelně velmi generalizující, ale zároveň charakterizující pohled na policejní sbor jako celek. A tento názor je s postupem času stále pozitivnější; počátkem tisíciletí pouze necelá desetina občanů měla za to, že jsou povahové vlastnosti dobré, a naopak více než každý čtvrtý je měl za vysloveně špatné. Ačkoli stále téměř dvě třetiny odpovědí zní, že jsou policisté průměrných povahových vlastností, vidíme v kategorii „povahové vlastnosti“ stabilní posun k pozitivnímu náhledu a poměr v krajních hodnoceních se postupně obrátil – nyní má 31 % dotázaných názor pozitivní.

Profesionální schopnosti, tedy to, jak jsou policisté vycvičeni pro dobrý výkon služby, vidí respondenti oproti době před patnácti lety také neskonalé lépe. Kritický postoj zastává jen zlomek odpovídajících (asi každý dvacátý), zatímco podíl spokojených dosahuje postupně až téměř k polovině. Tato kategorie od roku 2005 prošla nejprudším nárůstem spokojenosti u občanů.

Tabulka: Hodnocení osobnostních a profesních kvalit policistů 1 (v %)

Domníváte se, že povahové vlastnosti policistů jsou	dobré	průměrné	špatné
2005	9	65	26
2012	14	70	16
2017	27	64	9
2020	31	61	8
Domníváte se, že profesionální schopnosti policistů jsou	dobré	průměrné	špatné
2005	16	60	24
2012	---	---	---
2017	42	52	6
2020	45	50	5

Pro výkon náročných, a neřídka i nepříjemných a nebezpečných úkolů však pouhý výcvik nestačí. **Odvaha, odpovědnost a aktivita** – to jsou možná klíčové vlastnosti policisty. Proto jsme se zeptali i na ně. I v těchto kategoriích pozorujeme posun ke kladnému hodnocení, není však tak výrazný. Za **statečné** měla policisty dříve pětina, dnes již třetina oslovených, co je ale důležitější, na necelou desetinu hlasů se snížil podíl těch, kdo policistům přičítají odvahu spíše malou. **Odpovědné** jednání má nejrozpornější hodnocení, kdy mají dvě třetiny respondentů pocit, že policisté jednají zodpovědně pouze v některých případech. Každý čtvrtý dotázaný je ale přesvědčen, odpovědní jsou vždy.

Podstatnými vlastnostmi pro výkon policejní práce jsou nejen schopnost postavit se nebezpečným situacím a jednat odpovědně, ale dokonce se **aktivně** v potírání nezákonnosti angažovat. I zde je vývoj náhledu veřejnosti **povzbudivý**: snahu jednat aktivně přičítá našim policistům rovněž čtvrtina dotázaných. Může se to zdát trochu málo, ale i za tímto údajem je pozvolný pozitivní trend, kdy zároveň slábne názor, že aktivita policistů je nízká. Tento názor aktuálně zastává jen 15 % výzkumného vzorku.

Tabulka: Hodnocení osobnostních a profesních kvalit policistů 2 (v %)

Domníváte se, že statečnost policistů při zásazích je	velká	průměrná	malá
2005	20	63	17
2012	21	66	13
2017	29	63	8
2020	34	58	8
Domníváte se, že policisté jednají odpovědně	vždy	jak kdy	málokdy
2005	5	79	16
2012	--	--	--
2017	20	72	8
2020	25	66	9
Domníváte se, že snaha policistů aktivně čelit zločinu	vysoká	průměrná	malá
2005	11	56	33
2012	14	66	20
2017	21	63	16
2020	25	60	15

Jednou z nejdiskutovanějších složek policejní práce je způsob, kterým **komunikují policisté** směrem k veřejnosti, a specificky pak s těmi nejzranitelnějšími klienty, oběťmi trestné činnosti. Bez dobré komunikace s veřejností nelze policejní práci uspokojivě vykonávat, a v této oblasti má náš policejní sbor ještě evidentně značné rezervy. Sice setrvale stoupá zastoupení těch, kdož jsou s komunikací policie spokojeni, ale čísla jsou to stále poměrně malá. Nespokojených hlasů je v posledním desetiletí stále minimálně pětina, přičemž tento údaj se nelepší. Na druhou stranu je vidět, že se počet osob, považujících komunikaci za kvalitní, pomalu ale stabilně zvyšuje, a posun od roku 2005 je ve výsledku masivní.

Zacházení s oběťmi trestné činnosti je v posledních letech velice debatovanou problematikou. Ve výzkumech 2017 a 2020 byla zařazena i otázka, specificky

zaměřená právě na zacházení s oběťmi, kdy výsledky jsou v nejnovějším výzkumu podobné, resp. pouze mírně pozitivnější. Trend se jeví jako příznivý, v porovnání s dalšími faktory policejní práce je zde ale velký prostor pro zlepšování. V obou těchto položkách (komunikace a oběti) jsou shovívavější ženy, z věkového hlediska jsou vůči policii nejkritičtější respondenti 30-44 let.

Tabulka: Hodnocení osobnostních a profesních kvalit policistů 3 (v %)

Domníváte se, že úroveň komunikace s veřejností je	vysoká	střední	nízká
2005	3	53	44
2012	8	72	20
2017	13	64	23
2020	16	62	21
Jak hodnotíte kvalitu zacházení s oběťmi trestných činů	vysoká	střední	nízká
2017	15	67	18
2020	19	65	16
Policisté jednají v duchu motta „Pomáhat a chránit“	vždy	jak kdy	málokdy
2017	16	71	13
2020	22	66	12

Pro určité zhodnocení pořadí a též dynamiky posunů v názorech nabízí níže uvedená tabulka převedení tříbodového hodnocení na číselný koeficient. Zkoumané charakteristiky jsou seřazeny podle výstupů posledního výzkumu, tedy 2020. Zařazeny nebyly otázky ekonomické, sociální a legislativní povahy: počty, výzbroj, zákonné pravomoci a hmotné zaopatření. Co se počtů policistů týče: pokud bychom fakt, že občané mají počty policistů za nízké, považovali za podporu policejního sboru a vypočítali mu za rok 2020 koeficient, umístil by se nejvýše (hodnota koef. 246); jinými slovy, tato otázka je vnímána nejcitlivěji a vyšší počet policistů (ovšem „na ulici“) je tak hlavní otázkou, kterou občané vzhledem k PČR řeší.

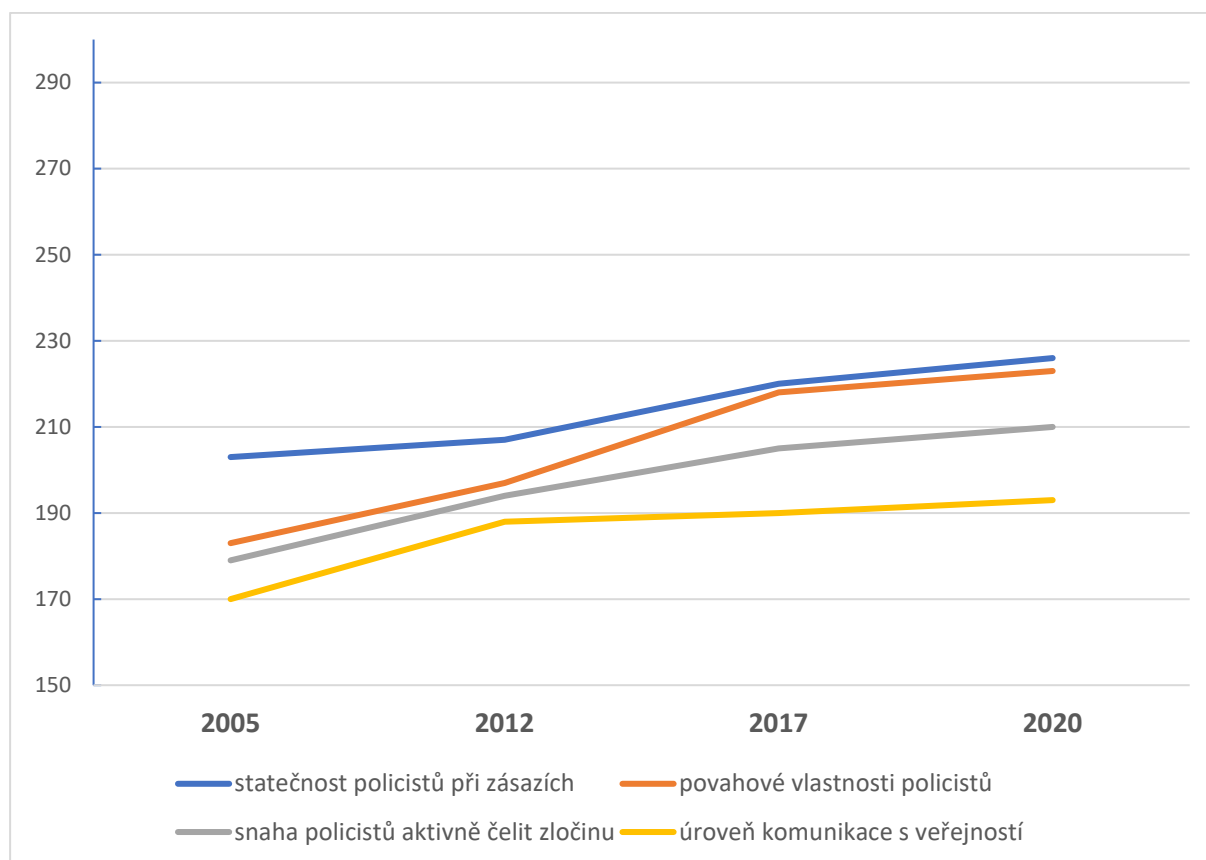
Tabulka: Hodnocení policie ve čtyřech výzkumech – syntetický koeficient (čím vyšší hodnoty koeficient nabývá, tím je faktor posuzován veřejností *pozitivněji* v porovnání s ostatními)

	koeficient			
	2005	2012	2017	2020
profesionální schopnosti policistů	191	x	240	240
statečnost policistů při zásazích	203	207	220	226
povahové vlastnosti policistů	183	197	218	223
policisté jednají odpovědně	188	x	212	216
snaha policistů aktivně čelit zločinu	179	194	205	210
kvalita zacházení s oběťmi trestných činů	x	x	197	203
úroveň komunikace s veřejností	170	188	190	193

Konstrukce koeficientu: procentuální zastoupení „pozitivních“ soudů bylo násobeno třemi, „neutrálních“ dvěma, „záporných“ jednou. Výsledný koeficient tak může nabývat hodnoty od 100 (pouze záporné odpovědi) do 300 (pouze kladné odpovědi)

Tabulka nám zachycuje pořadí pozitivního hodnocení jednotlivých vlastností a schopností příslušníků sboru, tak jak je vidí občané naší země. Jsou dosti výrazně přesvědčeni o profesionalitě policistů, což je základní a velmi dobré vysvědčení. O něco níže, ale stále velmi příznivě smýšlejí občané a statečnosti a povahových vlastnostech policistů. Odpovědnost a aktivita je již hodnocena rozporněji, a na samotném konci se nachází komunikace, kde jsou po celou dobu trvání výzkumů signalizovány veřejností největší rezervy. Vynikne to v grafickém zpracování těch položek, které byly zkoumány ve všech čtyřech vlnách výzkumu:

GRAF 4: Trendy v názorech občanů na PČR ve čtyřech reprezentativních výzkumech veřejného mínění (vyjádřeno v bodech koeficientu)

Sympatie k policii podle sociodemografických charakteristik

Jak bylo naznačeno v teoretické části, názory veřejnosti na policii a důvěra k ní jsou formovány řadou příčin a motivů. Tyto důvody pramení především z osobnosti každého člověka, jeho životních postojů a zkušeností. Zároveň ale platí, že v rámci určitých sociálních skupin a vrstev se názory na společenské otázky liší od skupin ostatních, a názory na policii nejsou výjimkou. Je to vždy dáno souborem sociálně – psychologických a kulturních (v jiných zemích i např. náboženských) příčin. Ty by – snad – dopodrobna odhalily pouze podrobné strukturované rozhovory s respondenty. Statisticky je ale možno postihnout alespoň základní trendy postojů ve vazbě na jak sociodemografické charakteristiky respondentů, tak na některé jejich další postoje a zkušenosti.

Jak popisuje text výše, ve dvou nejnovějších vlnách výzkumu byly sledovány názory na policii v celkem dvanácti kategoriích. Občané se tam vyjadřují k různým aspektům jakési „vzorové osobnosti“ policisty, a tím vyjadřují svou větší nebo menší spokojenost s nimi. Bylo by však zajímavé získat i obecnou kategorii, kterou bychom mohli pojmenovat ve smyslu „váží si policie“ či „považuje policii za kvalitní“.

Některé z položek dotazníku jsou pro tuto úvahu irrelevantní – názor člověka na policii jistě není formován primárně tím, co soudí o jejím vybavení, početních stavech nebo sociálním zabezpečení. Vybráno proto bylo pět položek, které definují základní osobnostní požadavky na policistu:

- povahové vlastnosti policistů,
- profesionální schopnosti policistů,
- statečnost policistů při zásazích,
- snaha policistů aktivně čelit zločinu,
- policisté jednají odpovědně.

Do skupiny respondentů, kterou můžeme nazvat třeba „spokojeni s policií“ nebo „pozitivní vztah k policii“ jsme pak zařadili ty, kteří na žádnou z těchto položek neodpověděli negativně. Jinými slovy, na všechny odpověděli buď zcela kladně („dobré“, „vysoké“ atd.) nebo neutrálně („průměrné“, „jak kdy“).

Pokud tedy data vytřídíme tímto způsobem, dospějeme k poznání, že česká veřejnost (reprezentovaná naším výzkumným vzorkem) má **více než ze tří čtvrtin k policii spíše pozitivní vztah**. Konkrétně šlo 76,4 % respondentů. A nyní tedy, jsou tito lidé něčím specifictí, odlišují se o těch, kdo vidí policii kritičtěji?

Jak už to v těchto problematikách bývá, vstřícnější postoj má ženská část našeho vzorku, a tento rozdíl je vysoce signifikantní. Zajímavé je, že nehraje roli věk, byť obvykle jsou ve výzkumech starší ročníky ke státním institucím vstřícnější a mladší naopak kritičtější. Respondenti do 29 let mají sice nejmenší zastoupení „sympatizantů“ ze všech věkových kohort (74,2 %), tento rozdíl ale není statisticky významný. Důchodci ale skutečně hodnotí poněkud pozitivněji.

Určitou roli hraje vzdělání, resp. skupina se základním vzděláním (nebo bez něj) - zde má pozitivní vztah k PČR „pouze“ 70 % dotázaných. Tato kategorie se z velké části překrývá se skupinou nezaměstnaných, která je k policii výrazně kritičtější, především pak nezaměstnaní bez registrace na úřadu práce (40 % je nějakým způsobem skeptických).¹⁶ Není také asi překvapením, že z hlediska ochoty svědčit při vyšetřování trestného činu mají právě lidé (k policii kritičtí) nejmenší chuť svědčit. Téměř třetina z těch, kdo zvolili variantu „nejsem ochoten svědčit“ (32 %) zároveň má k policii výhrady.

Nejpozitivněji vnímají policii obyvatelé menších měst (5 tisíc – 20 tisíc obyvatel) – téměř 80 % z nich. Naopak lidé z velkých (ale ne největších) měst do 100 tisíc obyvatel vnímají policii rezervovaněji (71,4 % pozitivních hodnocení) stejně jako ti z nejmenších obcí pod 500 obyvatel (70,5 %) – zde se v hodnocení může projevovat i fakt obtížné dostupnosti policejních služeb.

¹⁶ Tato čísla je třeba ovšem brát s jistou rezervou, neboť ve výzkumném vzorku nebylo těchto osob dostatečné množství pro relevantní analýzy.

Je ale možno položit si ještě další otázku na vztah k policii: kolik u nás existuje lidí, kteří by ve všech (výše uvedených) parametrech dali policii **absolutorium**? Tedy, udělili policistům za profesionalitu, povahové vlastnosti, statečnost, odpovědnost i snahu čelit zločinu pouze nejlepší hodnocení? Čísla z roku 2020 ukazují, že takto vynikající smýšlení o policii má přesně desetina našich občanů; nazvěme je „**příznivci policie**“. Opět jsou to častěji ženy (byť rozdíl již není tak významný) a starší občané nad 69 let (13 % příznivců PČR).

Tento fakt, s nadsázkou řečeno, empiricky využívají policejní operativci již odedávna, když se pro nejpodrobnější svědecké výpovědi obracejí s oblibou na ženy – seniorky.

Jako „**kritika policie**“ jsme si definovali respondenta, který naopak ve všech výše uvedených hodnotících stupnicích vybíral výhradně nejhorší, krajní stupeň hodnocení; zjednodušeně jde o osoby, podle jejichž názoru dělá policie „všechno špatně“.

Vztah k PČR – kategorie (v %)

	muži	ženy	průměr
Pozitivní postoj k PČR	73,5	79,0	76,4
Příznivec PČR	9,1	11,5	10,3
Kritik PČR	1,4	0,8	1,1

Podíl takto negativně vyhraněných respondentů v našem vzorku je jednoprocentní. Když se podíváme na některé jejich charakteristiky, snadno definujeme *určité obrysy této názorové skupiny*. Zřetelně jde o osoby ze zhoršených sociálních poměrů – mezi lidmi, kteří uvedli bydlení na ubytovně, je podíl kritiků 12,5 %; mezi nezaměstnanými nepobírajícími dávky¹⁷ v nezaměstnanosti 10,5 %. Menší, ale statisticky průkazný, je zvýšený podíl mezi lidmi s nejnižším vzděláním. Stále se tedy bavíme o podobné společenské vrstvě – lidech, kteří obtížně hledají své místo ve společnosti, s dominantní společenskou kulturou nemají právě idylický vztah a ke se státu jako takovému mají nedůvěru. To se zrcadlí v silném odstupu od policie jako viditelného symbolu státní moci.

Zajímavá je také zjištěná statisticky průkazná vazba, kdy je kritiků policie čtyřnásobný podíl oproti průměru vzorku (přesně 4,2 %) v nejmenších obcích do pětiset obyvatel. Protože není důvod předpokládat, že by právě v malých vesnicích žilo více lidí, a priori zaujatých vůči policii, v úvahu připadá již výše zmíněné vysvětlení. Totiž že lidé z malých vesnic jsou frustrováni špatnou dosažitelností policie, což se pak projevuje i jejím špatným hodnocením. Dodejme, že v těchto malých obcích obvykle není zřízena ani policie obecní.

Souhrn

- Přes polovinu, někde až dvě třetiny populace vnímalo v roce 2020 hodnocené aspekty jako odpovídající nebo přiměřené.

¹⁷ Respondenti, kteří jsou nezaměstnaní ale pobírají dávky (tedy nejsou nezaměstnaní dlouhodobě) se statisticky vztahem k policii od zbytku vzorku neodlišují.

- Situaci u Policie ČR vidí občané neoptimističtěji v oblasti profesionálních schopností policistů, kdy 45 % dotázaných je má za dobré a jen každý dvacátý za špatné.
- Na druhou stranu je nejhůře hodnocena úroveň komunikace policie s veřejností, jako dobrou ji hodnotí pouze 16 % obyvatel, více než pětina za špatnou.
- Rezervy mají (dle názoru veřejnosti) policisté i v práci s oběťmi trestných činů, jen necelá pětina názorů je výslovně pozitivní. I toto hodnocení prošlo mírným zlepšením, jako u většiny hodnocených vlastností.

Obavy z kriminality a vztah k policii

Především můžeme konstatovat, že celkově **pocit ohrožení**, měřený průměrnou známkou na škále,¹⁸ v posledních letech **stabilně klesá**. Platí to pro valnou většinu zkoumaných činů (ve výše zmíněných výzkumech IKSP), u zbylých jsou obavy na stejné úrovni. Tento trend je dlouhodobý, je zmiňován již v publikaci IKSP „Prevence kriminality očima občanů“ z roku 2003.

Jak strach z kriminality souvisí s vnímáním policie?

Ke statistickému třídění lze použít výše popsané rozdělení respondentů na pozitivně a zdrženlivě laděné vůči policii.

Pocit ohrožení byl rekódován do zjednodušené podoby, kdy ohodnocení vlastních obav respondentem známkou 1–3 bylo kódováno jako „necítí se ohrožen“, ohodnocení známkami 4–6 pak jako „cítí se ohrožen“.

Tabulka přináší výsledek kontingenční analýzy pro podmnožinu respondentů s pozitivním a skupinu se zdrženlivým postojem k PČR.

	Cítí se ohrožen – pozitivní k PČR	Cítí se ohrožen – zdrženlivý k PČR	Celkem pocit ohrožení
kapesní krádeže	46,2	46,7	46,3
vydírání	13,8	19,3 ++	15,1
krádež auta	30,1	37,8 +++	31,9
pomluva	25,9	33,8 +++	27,8
vandalismus	37,5	46,0 ++	39,5
vloupání do bytu	39,5	38,9	39,4
ublížení na zdraví	29,8	35,0 +	31,0
loupežné přepadení	28,3	34,4 ++	29,8
vražda	12,4	19,9 +++	14,2
podvod	31,2	41,7 +++	33,7
organizovaný zločin	14,2	22,5 +++	16,2
teroristický útok	17,5	19,9	18,1
znásilnění (svého/ člena domácnosti)	22,8	26,3	23,6

Křížky značí položky, kde došlo k signifikantnímu posunu mezi hodnotami (+++ znamená signifikanci na hladině $p < 0,01$, ++ signifikanci nižší, na hladině $p < 0,05$)

¹⁸ Šestistupňová škála, kde 1 – „necítí se vůbec ohrožen“, 6- „cítí se silně ohrožen“.

Hypotéza o souvislosti pocitu ohrožení a vztahu k policii byla prověřena rovněž pomocí další statistické procedury – analýzy průměrů – kde jsme došli k podobným závěrům. Nejsilněji souvisí negativní vztah k policii se strachem z krádeže auta, vraždy, podvodu, a dokonce i z organizovaného zločinu, méně významně také u loupeže, vandalismu a ublížení na zdraví. Některé skutky (resp. obava z nich) se vztahem respondenta k policii nesouvisí, což je zajímavé; jde o skutky jako kapesní krádež a vloupání.

Závěrem

Poznotek první – vztah české veřejnosti k PČR se za poslední dvě desetiletí postupně a soustavně zlepšuje, výsledky výzkumů (těch analyzovaných v tomto článku, ale i mnoha dalších) to jednoznačně potvrzují.

Nejvýše hodnocenými schopnostmi českých policistů ze strany občanů jsou jejich profesionální schopnosti a statečnost.

Dále se však ukazuje, že přes nepochybně pozitivní hodnocení řady oblastí policejní práce vidí občané ještě v některých oblastech rezervy. Jde především o oblast komunikace s občany, především poškozenými trestnou činností, a jejich dostatečné a srozumitelné informování. Ačkoli zákon o obětech trestných činů na kvalitní informování pamatuje, stále jde často spíše o „podepsání tiskopisů“. Zásadně důležitá je tato oblast u tzv. citlivých deliktů.

Dále lze považovat za ověřenou hypotézu (založenou na zahraničních výzkumech), že lidé, kteří mají k policii zdrženlivý (tedy nikoli kladný) vztah, jeví významně vyšší míru obav z řady trestných činů oproti těm, kdo policii vnímají pozitivně.

Doporučení

- Při výchově nových policistů je třeba věnovat zvláštní pozornost komunikačním schopnostem směrem k občanům a budování schopnosti proaktivního a zdvořilého jednání s oběťmi delikvence.
- Zaměřit se především na schopnost srozumitelného informování obětí o dalším postupu při vyšetřování a o dalších krocích; zvláštní pozornost věnovat nácviku komunikace s oběťmi citlivých deliktů.
- Nadále využívat všech informačních kanálů při informování veřejnosti o policejních činnostech; kromě dramatických pouličních honiček akcentovat např. informace o preventivních činnostech policie směrem ke zranitelným skupinám občanů.
- Zařazovat do standardů policejní práce i zásady tzv. community policing – tedy souhrn takových policejních přístupů, které dokáží identifikovat a pojmenovat řadu konkrétních problémů v oblasti veřejného pořádku a bezpečnosti. Na základě komunikace mezi policií a veřejností tak mohou vznikat aktivity, které jsou zaměřené především na odstraňování příčin lokálních problémů.¹⁹ Policie se tak chová proaktivně, předchází kriminalitě tím, že navrhuje na základě svých znalostí a zkušeností taková opatření, která jí zamezí už při jejím vzniku. To je nepochybně

¹⁹ <https://mv.gov.cz/clanek/community-policing.aspx>

jednou z cest, jak mimo jiné zvýšit důvěru široké veřejnosti v policii a akceptaci jejího postavení ve společnosti.

Mgr. Jakub Holas, Ph.D. (*1968) has been working at the Institute of Criminology and Social Prevention in Prague as a researcher since the 1990s. His main areas of expertise are crime prevention, public attitudes towards the police, victimology and subcultures, and youth radicalism. He regularly presents his research findings to university students and visitors to scientific conferences. He is a member of the Czech Society of Criminology and the Czech Sociological Society.

